

سرشناسه:	نجاززادگان، فتح الله، ۱۳۳۷
عنوان و نام پدیدآور:	تفسیر تطبیقی: بررسی تطبیقی مبانی تفسیر قرآن و معارفی از آیات در دیدگاه فریقین / فتح الله نجاززادگان
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۸۹
مرجع تولید:	پژوهشگاه بین المللی المصطفی ﷺ
مشخصات ظاهری:	ص ۴۸۷
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۷۷۴۱-۸۸-۰
یادداشت:	این کتاب سال های ۱۳۸۹ - ۱۳۹۷ تجدید چاپ شده است
یادداشت:	نمایه
یادداشت:	کتابنامه: ص ۴۷۱ - ۴۸۷؛ همچنین به صورت زیرنویس
یادداشت:	چاپ سوم: ۱۳۹۶ / چاپ چهارم و پنجم: ۱۳۹۷ / چاپ ششم: ۱۳۹۸ / چاپ هفتم: ۱۳۹۹
یادداشت:	چاپ هشتم: ۱۴۰۰
عنوان دیگر:	بررسی تطبیقی مبانی تفسیر قرآن و معارفی از آیات در دیدگاه فریقین
موضوع:	تفاسیر -- مطالعات تطبیقی
موضوع:	قرآن -- مطالعات تطبیقی
موضوع:	تفاسیر اهل سنت -- مطالعات تطبیقی
موضوع:	تفاسیر شیعه -- مطالعات تطبیقی: تفاسیر -- قرن ۱۴
شناسه افزوده:	جامعه المصطفی ﷺ العالمية، مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
رده بندی کنگره:	BP۹۱/۵/۳۷۱۳۸۹
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۱۷۱
شماره کتابشناسی ملی:	۲۹۷۳۷۶۵

BA۰۰۵۱

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

تفسیر تطبیقی (بررسی تطبیقی مبانی تفسیر قرآن و معارفی از آیات در دیدگاه فریقین)

مؤلف: فتح الله نجاززادگان

چاپ هشتم: ۱۴۰۰ ش / ۱۴۴۳ ق

ناشر: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: چاپخانه دیجیتال المصطفی ﷺ ● قیمت: ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰

مراکز پخش

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸:

تلفن: ۰۲۵ ۳۷۸۳۹۳۴ +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ تلفکس: (داخلی ۱۰۵) / ۰۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵

◀ ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه. تلفن: ۰۲۵ ۳۲۲۱۳۳۱۰۶ - ۰۲۵

✉ miup@pub.miu.ac.ir   🌐 http://buy-pub.miu.ac.ir   📧 pub_almustafa

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثریاری رساندند.

● مدیر انتشارات: مصطفی نویخت

● مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری

● ناظر فنی: سید محمدرضا جعفری

● ناظر گرافیک: مسعود مهدوی

● ناظر چاپ: ایوب جمالی

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

با توجه به هزینه‌ها و مشکلات عدیده، هر شخص حقیقی یا حقوقی که اقدام به چاپ، بازنویسی، کپی، تکثیر یا هرگونه برداشت جهت تهیه کتاب و تبدیل آن به جزوه، cd، فایل الکترونیکی pdf، اسکن، عکسبرداری و یا انتشار در فضای مجازی نماید، شرعاً مجاز نمی‌باشد و پیگرد قانونی خواهد داشت.

تفسیر تطبیقی

(بررسی تطبیقی مبانی تفسیر قرآن و
معارفی از آیات در دیدگاه فریقین)

فتح الله نجارزادگان

مرکز بین‌المللی
ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

سخن ناشر

تردیدی نیست که برنامه‌ریزی آموزشی باید امری پویا و متناسب با دگرگونی‌هایی باشد که در ساختار دانش و رشته‌های علمی پدید می‌آید. هر یک از تحولات اجتماعی و نیازهای نوظهور فراگیران و مقتضیات جدید دانش، مهارت‌ها، گرایش‌ها و ارزش‌های نوینی را فرا می‌خواند که پاسخ‌گویی به آنها، ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید و تربیت نیروهای متخصص را ضروری می‌نماید. گسترش فرهنگ‌های سلطه‌گر جهانی و جهانی شدن فرهنگ در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، مشکلات و نیازهای نوظهوری را پیش رو گزارده است که رویارویی منطقی با آنها، در پرتو آراستن افراد به اندیشه‌های بارور، ارزش‌های متعالی و رفتارهای منطقی که در مراکز رسمی آموزشگاهی با ایجاد رشته‌های جدید، گسترش دامنه آموزش‌ها و مهارت‌ها و تربیت سازمان‌یافته صورت گیرد، امکان‌پذیر است.

بالندگی مراکز آموزشی، در گرو نظامی استوار، قاعده‌مند و تجربه‌پذیر است که در آن، چگونگی آموزش متون درسی و استادان، ارکان اصلی به شمار می‌آیند؛ پویایی برنامه‌های آموزشی نیز، به هماهنگی آن با نیاز زمان، استعداد دانش‌پژوهان و امکانات موجود، وابسته است؛ چنان‌که بازدهی متنهای درسی به ارائه تازه‌ترین دست‌آوردهای علم در قالب جدیدترین شیوه‌ها و فن‌آوری آموزشی بستگی دارد.

تدوین و بازنگری متون و شیوه‌های آموزشی و روزآمد کردن آنها به حفظ نشاط علمی مراکز آموزشی کمک می‌کند.

به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی، سالیانی است که حوزه‌های علوم دینی در اندیشه اصلاح ساختار آموزشی و بازنگری متون درسی‌اند؛ در همین راستا جامعه المصطفی علیه السلام العالمية به عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد توسط معاونت آموزشی المصطفی علیه السلام اقدام به تدوین و بازنگری متون درسی نموده است.

این معاونت، با ارج نهادن به تلاش‌های صورت گرفته و خوشه‌چینی از خرمن دانش عالمان گران‌قدر بر آن شد تا با بهره‌گیری از شیوه‌های جدید آموزشی و تازه‌ترین دست آوردهای علمی به تهیه متن‌های آموزشی بپردازد و هم اکنون تدوین و نشر بیش از یکصد متن درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این تلاش است.

نوشتار حاضر که با عنوان تفسیر تطبیقی برای متن آموزشی دوره‌های مختلف به‌ویژه به بررسی تطبیقی آیاتی از قرآن در تفسیرهای معتبر فریقین می‌پردازد. حاصل تلاش علمی و ارزشمند استاد ارجمند حضرت حجة الاسلام والمسلمین آقای دکتر فتح‌الله نجارزادگان - دام توفیق - است که از ایشان و دیگر همکارانی که در به ثمر رسانیدن این اثر بذل عنایت کرده‌اند، تشکر و قدردانی می‌کنیم.

در پایان، ارباب فضل و معرفت را به یاری خواننده، چشم امید به نقد و نظر آنان دوخته‌ایم.

فهرست

پیش‌گفتار.....	۱۳
بخش اول: مبانی مشترک در تفسیر فریقین.....	۱۷
امکان فهم و جواز تفسیر قرآن.....	۱۹
واژه‌شناسی تفسیر.....	۲۰
«تفسیر» در لغت.....	۲۰
«تفسیر» در قرآن.....	۲۰
«تفسیر» در اصطلاح فریقین.....	۲۱
دیدگاه‌های فریقین در جواز و عدم جواز تفسیر.....	۲۳
۱. دیدگاه افراطی.....	۲۳
۲. دیدگاه تفریطی.....	۲۳
۳. دیدگاه معتدل.....	۲۵
ارزیابی دیدگاه اول.....	۲۵
ارزیابی دیدگاه دوم.....	۲۶
ادله امکان فهم و جواز تفسیر قرآن.....	۲۸
(الف) احادیث عرض.....	۳۱
(ب) روایات سیمتهای قرآن.....	۳۳
(ج) احادیث شیوه بهره‌برداری از قرآن.....	۳۴
(د) روایات جاودانگی قرآن.....	۳۵
(ه) احادیث تدبیر در قرآن.....	۳۶
حرمت تفسیر به رأی.....	۴۱
واژه‌شناسی رأی.....	۴۱
بررسی أسناد فریقین در روایات نهی از تفسیر به رأی.....	۴۲
تلقى فریقین از احادیث نهی از تفسیر به رأی.....	۴۳
وجود سطحها و ساختها برای قرآن.....	۵۳

۵۴	ادله وجود بطون در نگاه فریقین.....
۵۴	الف) مقایسه حجم نیازهای هدایتی بشر با الفاظ محدود قرآن.....
۵۴	ب) استناد به آیات قرآن.....
۵۵	ج) استناد به روایات.....
۵۸	معنای بطون قرآن در دیدگاه فریقین.....
۶۹	حجّت سنت پیامبر خدا در تفسیر.....
۶۹	واژه‌شناسی.....
۷۱	کمیت تفسیر پیامبر ﷺ از قرآن.....
۷۲	ارزیابی دیدگاه اول.....
۷۳	ارزیابی دیدگاه دوم.....
۷۴	ارزیابی دیدگاه ذهبی.....
۷۵	مراتب تلقی اصحاب از تبیین پیامبر خدا.....
۸۰	شیوه تحصیل تفسیر پیامبر خدا از قرآن.....
۸۳	مصونیت قرآن از تحریف.....
۸۳	واژه‌شناسی.....
۸۵	ادله تحریف‌ناپذیری قرآن از دیدگاه فریقین.....
۸۵	الف) استدلال به قرآن.....
۸۸	ب) شواهد تاریخی.....
۸۸	ج) احادیث.....
۸۹	د) دلیل عقلی.....
۹۰	ارزیابی احادیث تحریف‌نما در دیدگاه فریقین.....
۹۴	پندار تحریف و حجّت ظواهر قرآن.....
۹۷	بخش دوم: مبانی مختص در تفسیر فریقین.....
۹۹	حجّت سنت اهل بیت ﷺ در تفسیر آیات.....
۹۹	واژه‌شناسی.....
۱۰۱	۱. ادله قرآنی.....
۱۰۹	۲. ادله روایی.....
۱۱۴	شناخت اهل بیت در حدیث ثقلین.....
۱۲۲	پیامدهای حجّت سنت اهل بیت ﷺ در تفسیر.....
۱۲۹	حجّت عقل در تفسیر قرآن.....
۱۳۰	واژه‌شناسی.....
۱۳۱	موارد اتفاق در کاربرد عقل در تفسیر.....
۱۳۲	عقل به معنای درک بدیهیات یا معرفت‌های بدیهی.....
۱۳۲	عقل به معنای قوه تبیین و توضیح.....

عقل به معنای قوه استنباط گزاره‌های نظری از قرآن	۱۳۴
کاربرد عقل در تفسیر شیعی	۱۳۴
عقل به معنای قوه مستقل در ادراک حسن و قبح و تشریح حکم	۱۳۵
عقل به معنای ادراک نظری و قوه تأویل‌بخشی به ظواهر	۱۳۸
حجّیت قول صحابه در تفسیر قرآن	۱۴۳
واژه‌شناسی	۱۴۴
دلیل حجّیت قول صحابه در تفسیر	۱۴۴
حجّیت قول صحابه در تفسیر ارزیابی	۱۴۹
بخش سوم: بررسی تطبیقی آیه عصمت	۱۵۹
کلیات	۱۶۱
واژه‌شناسی	۱۶۲
عدم تصریح نام ائمه در قرآن و حکمت آن	۱۶۳
نقاط مشترک فریقین در تفسیر آیه	۱۷۱
۱. زمان نزول	۱۷۱
۲. عدم ارتباط آیه تبلیغ با آیات قبل و بعد	۱۷۲
۳. اتفاق در تعیین مورد نزول آیه از ناحیه اهل بیت و صحابه	۱۷۳
۴. تحلیل یکسان از شرط و جزا در آیه	۱۷۳
۵. دل‌نگرانی و بیم رسول خدا از ابلاغ پیام مورد نظر آیه	۱۷۷
بررسی دیدگاه شیعه در تفسیر آیه	۱۷۹
تحلیل بنیانهای تفسیر شیعه از آیه مذکور	۱۷۹
۱. عدم ارتباط آیه مذکور با اهل کتاب	۱۷۹
۲. عدم تهدید از ناحیه کفار و مشرکان	۱۸۰
۳. تهدید و خطر از ناحیه منافقان	۱۸۱
۴. تحلیل خوف رسول خدا درباره ابلاغ مأموریت	۱۸۷
استناد به روایات فریقین	۱۹۱
الف) روایات در مصادر شیعی	۱۹۱
ب) روایات در مصادر اهل سنت	۱۹۳
بررسی دیدگاه‌های اهل سنت در تفسیر آیه	۲۰۷
ارزیابی و نقد شبهات درباره دیدگاه شیعه	۲۲۱
ارزیابی و نقد دسته اول شبهات	۲۲۱
الف) عدم اعتبار احادیث درباره مورد نزول آیه	۲۲۱
ب) نزول آیه مذکور پیش از حجة الوداع	۲۲۴
ج) تردید در اصل إعلان ولایت امام علی <small>علیه السلام</small> در روز غدیر	۲۲۵

۲۲۶	د) إنكار دعای «اللهم وال من والاه...» در ادامه إعلان ولایت
۲۳۰	ارزیابی و نقد دسته دوم شبهات
۲۳۰	الف) ارتباط نزول آیه و ابلاغ ولایت امام علی <small>علیه السلام</small>
۲۳۱	ب) دل‌نگرانی پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> و ترس از تکذیب
۲۳۱	ج) پیوند جریان غدیر با داستان بُریده اُسلمی
۲۳۳	د) واژه «ولّی» به جای «مولی» در حدیث غدیر
۲۳۳	ه) تعبیر «ألسْتُ أُولی بکم من أنفسکم» در صدر اعلان ولایت امام علی <small>علیه السلام</small>
۲۳۴	و) پیوند جریان غدیر با حدیث ثقلین
۲۳۵	ز) ارتباط آیه تبلیغ با آیات ولایت و اولی الامر
۲۳۶	ح) پیوند آیه تبلیغ با آیه اكمال
۲۳۶	ط) تبریک برخی از صحابه به امام علی پس از ماجرای غدیر
۲۳۷	ی) احتجاج امام علی به حدیث غدیر
۲۳۹	حاصل سخن
۲۴۳	بخش چهارم: بررسی تطبیقی تفسیر آیه غار
۲۴۵	کلیات
۲۴۶	واژه‌شناسی
۲۴۹	نقاط مشترک فریقین در تفسیر آیه
۲۵۱	بررسی دیدگاه اهل سنت در تفسیر آیه
۲۵۳	تحلیل بنیانهای تفسیر اهل سنت از آیه
۲۵۴	۱. تحلیل درونی از دلالت آیه
۲۵۹	۲. استناد به روایات و شواهد تاریخی
۲۶۵	بررسی دیدگاه شیعه در تفسیر آیه
۲۷۷	حاصل سخن
۲۸۱	بخش پنجم: راهنمای بررسی تفسیر تطبیقی آیاتی از قرآن
۲۸۳	آیات ۵۵ و ۵۶ سوره مائده (آیات ولایت)
۲۸۴	درک نکات کلیدی
۲۸۴	۱. تفاوت اساسی دیدگاههای فریقین درباره آیات ولایت
۲۸۸	۲. بررسی قول به نزول آیات درباره عباده بن صامت
۲۹۱	۳. بررسی و تحلیل دیدگاه ابن تیمیه
۲۹۳	نقد آعاهای ابن تیمیه
۲۹۸	۴. بررسی و نقد مناقشه‌ها و تردیدها
۳۰۱	شناخت نقاط اشتراک و افتراق فریقین در تفسیر آیات مذکور

فهرست ۱۱

آیه ۵۹ سوره نساء (آیه اولی الامر).....	۳۱۱
درک نکات کلیدی	۳۱۲
شناخت نقاط اشتراک و افتراق فریقین در تفسیر آیه	۳۱۵
اولی الامر در روایات اهل سنت.....	۳۲۸
آیه ۳ سوره مائده (آیه اکمال)	۳۳۵
درک نکات کلیدی	۳۳۶
شناخت نقاط اشتراک و افتراق فریقین در تفسیر آیه	۳۴۳
آیه ۵ سوره قصص (مسئله مهدویت)	۳۴۷
درک نکات کلیدی	۳۴۸
شناخت نقاط اشتراک و افتراق در دیدگاههای فریقین.....	۳۴۹
آیه‌های ۳ سوره زمر، ۹۷ سوره یوسف و ۶۴ سوره نساء.....	۳۵۳
درک نکات کلیدی	۳۵۵
شناخت نقاط اشتراک و افتراق شیعه و وهابیان در تفسیر آیات.....	۳۶۱
آیه ۸۴ سوره توبه (حکم زیارت قبور)	۳۶۷
درک نکات کلیدی	۳۶۸
شناخت نقاط اشتراک و افتراق فریقین در تفسیر آیه	۳۷۱
آیه ۲۱ سوره کهف (حکم بنای مسجد بر قبر)	۳۷۵
درک نکات کلیدی	۳۷۶
شناخت نقاط اشتراک و افتراق فریقین در تفسیر آیه	۳۷۹
آیه ۱۱۴ سوره مائده (حکم گرامیداشت اعیاد و موالید)	۳۸۱
درک نکات کلیدی	۳۸۲
آیه ۴ سوره ممتحنه (حکم اعلان برائت از مشرکان)	۳۸۷
درک نکات کلیدی	۳۸۸
آیه‌های ۱۰۰ سوره توبه و ۱۸ سوره فتح (بررسی عدالت صحابه).....	۳۹۳
درک نکات کلیدی	۳۹۵
شناخت نقاط اشتراک و افتراق فریقین در تفسیر آیات.....	۴۰۰
آیات ۳ و ۴ سوره تحریم (بررسی تهدید همسران پیامبر)	۴۰۵
درک نکات کلیدی	۴۰۶

۴۰۸	شناخت نقاط اشتراک و افتراق فریقین در تفسیر آیات
۴۱۱	آیه ۶ سوره احزاب (توصیف همسران پیامبر به امهات المؤمنین)
۴۱۲	درک نکات کلیدی
۴۱۳	شناخت نقاط اشتراک و افتراق فریقین در تفسیر آیه
۴۱۷	آیه ۷۴ سوره انعام (برای طهارت پدران انبیا)
۴۱۸	درک نکات کلیدی
۴۱۸	شناخت نقاط اشتراک و افتراق فریقین در تفسیر آیه
۴۲۵	آیه ۱۸۸ سوره اعراف (بررسی امکان علم غیب برای معصومان)
۴۲۶	درک نکات کلیدی
۴۳۱	شناخت نقاط اشتراک و افتراق فریقین در تفسیر آیه
۴۳۳	آیه ۴۰ سوره نمل (بررسی ولایت تکوینی در غیر انبیا)
۴۳۴	درک نکات کلیدی
۴۳۵	شناخت نقاط اشتراک و افتراق فریقین در تفسیر آیه
۴۳۹	نمایه آیات
۴۵۲	نمایه روایات
۴۵۷	نمایه اشخاص
۴۶۶	نمایه شهرها و مکانها
۴۶۷	نمایه زمانها
۴۶۷	نمایه نحلها، قبیلهها، گروهها
۴۶۹	کتابنامه